

KPY:n varhaiskasvatusalan konferenssi Helsingissä 6.-7.3.2024

Hanna Takolander & Sanna Pihakivi

Maaraportti: Suomi

Maaraportissa seuraavat perustiedot:

- Lainsäädäntö
- Lapsiryhmien suuruus
- Kuntien väliset erot
- Kansalliset henkilöstörekrytoinnin strategiat
- Yksityiset/julkiset toimijat
- Alan osaaminen ja koulutus

Lainsäädäntö

Suomen laki määrittelee, että varhaiskasvatusta voivat saada lapset, jotka eivät vielä ole oppivelvollisuusikäisiä sekä milloin erityiset olosuhteet sitä vaativat. Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi ennen perusopetuslaissa tarkoitettua oppivelvollisuuden alkamista saa varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa kunnan järjestämässä yksikössä vanhempainrahakauden päätyttyä, sekä kokopäiväisesti, jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat työskentelevät kokoaikaisesti taikka opiskelevat, toimivat yrittäjänä tai ovat omassa työssä päätoimisesti. Lapsella on oikeus säädettyä laajempaan varhaiskasvatukseen siinä laajuudessa kuin se on tarpeellista lapsen vanhemman tai muun huoltajan osa-aikaisen tai väliaikaisen työssäkäynnin, työllistymistä edistävään palveluun osallistumisen, kuntoutuksen tai muun vastaavan syyn vuoksi, sekä jos se on tarpeen lapsen kehityksen, tuen tarpeen tai perheen olosuhteiden takia taikka se on muutoin lapsen edun mukaista.

Varhaiskasvatuslakia sovelletaan kunnan, kuntayhtymän ja yksityisen palveluntuottajan järjestämään tai tuottamaan päiväkotitoimintaan ja perhepäivähoitoon. Tässä laissa tarkoitettua päiväkotitoimintaa ja perhepäivähoitoa saa järjestää ja järjestäjälle tuottaa kunta, kuntayhtymä ja palveluntuottaja. Kunta tai kuntayhtymä voi lisäksi järjestää avointa varhaiskasvatustoimintaa alueellaan esiintyvän tarpeen mukaan tuottamalla toiminnan itse tai hankkimalla sen yksityiseltä tuottajalta. Esiopetuksesta säädetään perusopetuslaissa.

Kunnan on järjestettävä laissa säädettyä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Kunta voi järjestää varhaiskasvatusta kuntalaisia säädetyllä tavalla. Hankittaessa palveluja toiselta palveluntuottajalta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta.

Varhaiskasvatuksessa voidaan antaa palvelun käyttäjälle sosiaali- ja terveydenhuollon palveluseteli. Kunta on velvollinen korvaamaan yksityiselle palveluntuottajalle varhaiskasvatuspalvelusta enintään palvelusetelin arvoon saakka.

Varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen oikeus tukeen vahvistui merkittävästi 1.8.2022. Lain myötä varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen laadukasta perustoimintaa. Tukea on annettava viivytystä tuen tarpeen ilmettyä. Jos tuki ei ole riittävää voidaan tukea antaa tehostettuna tai erityisenä tukena.

Linkki lakitekstiin ruotsiksi: [Lag om småbarnspedagogik 540/2018 - Uppdaterad lagstiftning - FINLEX®](#)

Lapsiryhmien suuruus

Päiväkodissa saa olla yhtä kasvattajaa kohden seitsemän yli kolmevuotiasta. Suhdeluku koskee päiväkodissa yli viisi tuntia päivässä viettäviä lapsia. Lisäksi yhdessä päiväkodin ryhmässä saa olla korkeintaan kolmea kasvattajaa vastaavaa määrää lapsia.

Alle 3-vuotiaiden ryhmä: korkeintaan 12 lasta (4 lasta / 1 varhaiskasvattaja)

Yli 3-vuotiaiden ryhmä: korkeintaan 21 lasta (7 lasta / 1 varhaiskasvattaja)

Yli 3-vuotiaiden osapäivähoito: korkeintaan 13 lasta / 1 varhaiskasvattaja

Mitoitukseen lasketaan mukaan varhaiskasvatuslain 26—28 §:n mukainen henkilöstö, eli varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuksen sosionomit ja lastenhoitajat. Siihen eivät siis kuulu esim. avustajat.

Jos ryhmässä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, tämä tulee huomioida hoito- ja kasvatustehtäviin osallistuvien henkilöiden lukumäärässä ja ryhmäkoossa, jollei hänellä ole omaa avustajaa.

Kuntien väliset erot

Kunnan tulee järjestää varhaiskasvatusta sen tarpeen mukaisesti, miten lasten vanhemmat palvelua lapselleen hakevat.

Valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen periaatteista säädetään varhaiskasvatuslaissa ja -asetuksessa. Palvelusta perittävien maksujen tulo rajoista ja muihin maksuihin liittyvistä asioista säädetään varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa.

Siitä, mitä varhaiskasvatuksessa tulisi tehdä, kerrotaan kuntia velvoittavassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteasiakirjassa. Valtakunnallisissa asiakirjoissa määritellään laajemmista pelisäännöistä ja reunaehdoista.

Kunnissa varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona joko kunnan omana toimintana tai hankkimalla sitä yksityisiltä palveluntuottajilta tai palvelusetelin avulla. Myös yksityisen hoidon tuella ja kunnan päätettävissä olevalla siihen liittyvällä kuntalisällä voidaan ohjata perheitä yksityisen palvelun käyttäjiksi. Kunta voi myös tehdä yhteistyötä naapurikuntien kanssa varhaiskasvatusta järjestäessään. Varhaiskasvatukseen liittyy läheisesti lisäksi kotihoidontuki ja kunnan päätettävissä oleva kuntalisä sekä muut perheisiin kohdennetut palvelut. Kunta voi omin päätöksin järjestää varhaiskasvatusta monella eri tavalla.

Varhaiskasvatuksessa on parin viimeisten vuosien aikana tehty lukuisia uudistuksia. Muutosten nopeus ja kiire niiden toimeenpanossa aiheuttaa monia haasteita kunnissa.

Tällä hetkellä varhaiskasvatukseen osallistumisen erot ovat varsin suuria eri puolilla Suomea. Kuntakohtaiset tilanteet vaihtelevat sekä lasten määrän että varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten osalta merkittävästi.

Kelpoisuusvaatimusten mukaista henkilöstä ei ole riittävästi tarjolla kaikkiin tarvittaviin tehtäviin.

Kuntien talousvaikeudet johtuvat maailmanlaajuisesta talouden alakulosta, väestörakenteen muutoksesta ja alati kasvavasta palvelutarpeesta. Valtiontalouden vaikeudet heijastuvat suoraan kuntien talouteen valtionosuuksien merkittävänä supistamisena.

Työolosuhteita ei kaikilta osin ole saatu kuntoon.

Kunnissa tulisi tehdä työtä varhaiskasvatuksen työolosuhteiden parantamiseksi, kehittää johtamista ja rakenteita, jotta varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa entistä laadukkaammin.

Jos kunnat yhtenäistävät varhaiskasvatuskäytäntöjään ja kaikkialla Suomessa tarjottaisiin laadukasta varhaiskasvatusta samalla tavoin, vähenisi alueellinen eriarvoisuus.

Kansalliset henkilöstörekrytointin strategiat

Vuodesta 2030 lähtien päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimuksena on varhaiskasvatuksen opettajan tai varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuus ja vähintään kasvatustieteen maisterin tutkinto sekä riittävä johtamistaito. Myös päiväkodin henkilöstörakenne muuttuu vuodesta 2030 lähtien siten, että päiväkodeissa vähintään kahdella kolmasosalla tulee olla varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuus, josta vähintään puolella varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus.

Päiväkodeissa työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja, varhaiskasvatuksen lastenhoitajia, varhaiskasvatuksen erityisopettajia ja päiväkodin johtajia. Lisäksi päiväkodeissa työskentelee muuta henkilöstöä, joiden tehtävänimikkeistä tai kelpoisuuksista ei säädetä laissa, kuten esimerkiksi kasvatukseen ja hoitoon osallistuvista lapsi- ja ryhmäkohtaisista avustajista. Myös perhepäivähoitaja on laissa määritelty tehtävänimike.

Koska kelpoisuusvaatimukset täyttäviä henkilöitä ei ole aina saatavilla, on toiminnan järjestämisen kannalta mahdollisuus poiketa vaatimuksista tilapäisesti. Henkilö, joka ei täytä kelpoisuusvaatimuksia, voi hoitaa tehtävää enintään vuoden. Tämän jälkeen paikka on aina laitettava uudelleen hakuun. Tehtävää aiemmin hoitanut henkilö, joka ei täytä kelpoisuusvaatimuksia, voidaan valita uudelleen enintään vuoden määräajaksi vain, jos tehtävään ei hakijoiden joukosta löydy kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöä.

Yksityiset/julkiset toimijat

Suuri osa varhaiskasvatuksesta tarjotaan kunnallisissa päiväkodeissa. Kunnallisia ja yksityisiä päiväkoteja koskee sama lainsäädäntö ja velvoitteet, mutta kuitenkin usein käy niin, että yksityiset toimijat, jotka pyrkivät tekemään taloudellista voittoa, eivät huoli tuen tarpeisia lapsia päiväkoteihinsa kustannussyistä. Tällöin lapsi voi jopa joutua jättämään tutun päiväkodin ja siirtymään kesken kaiken toiseen päiväkotiin, kun kunnalliset päiväkodit kuitenkin ovat velvollisia tarjoamaan varhaiskasvatusta kaikille lapsille, myös niille joilla on erityistarpeita-. Tämä on yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta ongelma näiden lasten kohdalla.

Valtio tukee yksityisiä päiväkoteja siten, että perheet voivat hakea kunnasta palveluseteliä, joka yleensä kattaa päivähoiton kulut myös yksityisessä päiväkodissa. Joissain yksityisissä päiväkodeissa hinnat voivat olla myös palveluseteliä suuremmat, jolloin vanhemmat maksavat itse erotuksen. JHL katsoo, että yksityinen on hyvä täydennys julkisen palvelun rinnalla, mutta on huolissaan siitä, että voittoa tavoittelevat yritykset, kasvavassa määrin isot ketjut, tahkoavat rahaa verovaroista ja valitettavasti paikoin myös varhaiskasvatuksen laadun kustannuksella. Hallitus on parhaillaan uudistamassa varhaiskasvatuksen palvelusetelitä koskevaa lainsäädäntöä ja korottamassa yksityisen hoidon tuen hoitorahaa. Tavoitteena

on, että yhä useampi perhe voisi valita erilaisten varhaiskasvatuksen muotojen välillä tasapuolisemmin, ja tekee sen korottamalla yksityisen hoidon tuen hoitorahaa.

Alan osaaminen ja koulutus

Lastenhoitajat ja -ohjaajat

Varhaiskasvatuksen lastenhoitajan tehtävään opiskellaan toisella asteella. Kelpoisuusvaatimuksena on tällöin kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto, sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava soveltuva tutkinto, joihin sisältyy tai joita on täydennetty riittävän laajoilla lasten hoidon, kasvatuksen ja opetuksen tutkinnonosilla. Ammatillista perustutkintoa suorittamaan voi hakeutua suoraan peruskoulusta, tai lukion jälkeen.

Varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisalan valinneet lastenohjaajaopiskelijat voivat oman valintansa mukaan suuntautua toimimaan myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työympäristössä. Lisäksi toisella asteella voi opiskella perhepäivähoitajaksi, jolloin voi toimia joko kunnallisena tai yksityisenä perhepäivähoitajana.

Varhaiskasvatuksen opettajat

Varhaiskasvatuksen opettajaksi pätevoidytään korkea-asteen koulutuksen kautta. Yliopistossa suoritettu varhaiskasvatuksen alempi korkeakoulututkinto, kasvatustieteen kandidaatti, antaa kelpoisuuden toimia varhaiskasvatuksen opettajan ja esiopetuksen tehtävissä.

Ammattikorkeakoulussa voi opiskella varhaiskasvatuksen sosionomiksi suorittamalla sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon, joka sisältää vähintään 60 opintopisteen verran varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneita opintoja.

Sosionomi (AMK), kirkon varhaiskasvatus -koulutus antaa varhaiskasvatuksen sosionomin kelpoisuuden sekä kelpoisuuden Suomen evankelis-luterilaisen kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan virkoihin. Ennen vuotta 2023 valmistuneet sosionomit ovat kelpoisia varhaiskasvatuksen opettajiksi, mutta uudet vaka-sosionomin kelpoisuudet ja jopa työtehtävät ovat parhaillaan rakentumassa, minkä seurauksena hakijamäärät vaka-sosionomikoulutukseen ovat romahtaneet.

Vuodesta 2030 lähtien päiväkodin johtajan kelpoisuusvaatimuksena on kasvatustieteen maisterin tutkinto.

Päiväkodeissa työskentelee myös varhaiskasvatuksen erityisopettajia, joista on nyt huutava pula. Kelpoisuusvaatimuksena varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtäviin on kelpoisuus varhaiskasvatuksen opettajan tehtävään, jonka lisäksi on suoritettu erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot tai kasvatustieteen maisterin tutkinto, pääaineena erityispedagogiikka.

Muu henkilöstö

Päiväkodeissa työskentelee myös mm. lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden koulutus vaihtelee koulunkäynninohjaajista ja nuorisotyöntekijöistä lähihoitajiin, kasvatus- ja ohjausalan ammattilaisiin ja vaikkapa Metsureihin.